

PROGRAM ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE

MEZI

ČESKOU REPUBLIKOU

A

JEMENSKOU REPUBLIKOU

NA OBDOBÍ 2006 – 2010

Obsah

OBSAH.....	3
1) SHRnutí.....	4
2) CÍLE A PRINCIPY ZAHRAŇIČNÍ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY	5
3) JEMEN JAKO PARTNER ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE ČR.....	6
4) BILATERÁLNÍ DOHODY MEZI ČR A JEMENEM	8
5) HOSPODÁŘSKÁ, POLITICKÁ A SOCIÁLNÍ SITUACE V JEMENU.....	9
6) ROZVOJOVÉ PRIORITY JEMENSKÉ VLÁDY	11
7) ROZVOJOVÉ INTERVENCE OSTATNÍCH DONORŮ.....	13
8) PRIORITY ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE MEZI ČR A JEMENSKOU REPUBLIKOU NA LÉTA 2006–2010	14
SEKTOROVÉ ZAMĚŘENÍ SPOLUPRÁCE	14
GEOGRAFICKÉ ZAMĚŘENÍ PROGRAMU	14
INDIKATIVNÍ PŘEHLED OBLASTÍ PRO ROZVOJOVÉ AKTIVITY V RÁMCI ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE MEZI ČR A JEMENEM NA LÉTA 2006–2010	14
PRŮŘEZOVÁ TÉMATA	16
9) INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC, ŘÍZENÍ A IMPLEMENTACE PROGRAMU.....	17
10) EVALUACE A MONITORING PROGRAMU.....	18

1) Shrnutí

Zásady zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS), schválené usnesením vlády ČR č. 302 ze dne 31. března 2004, stanovily jako nosnou součást ZRS ČR programy spolupráce s osmi prioritními zeměmi. Rozhodnutí o stanovení nižšího počtu prioritních zemí bylo vedeno snahou o cílenější zaměření a efektivitu rozvojové spolupráce. Programový přístup umožní uplatňování principů partnerství, efektivnosti a transparentnosti. Vláda ČR definovala Jemenskou republiku jako jednu z prioritních zemí pro dlouhodobou rozvojovou spolupráci, a to především z následujících důvodů:

- potřebnost rozvojové pomoci v této nejchudší arabské zemi,
- kladné hodnocení výsledků českých rozvojových projektů,
- snaha o podporu bezpečnostní stability v regionu,
- potenciál pro export českých technologií do Jemenu,
- dlouhá tradice vztahů s ČR, resp. bývalým Československem.

Jemen patří mezi nejméně rozvinuté země světa, v roce 2004 se podle UNDP umístil na 149. místě ze 177 zemí seřazených podle indexu lidského rozvoje. Hrubý domácí produkt na obyvatele dosahuje podle údajů OSN pouhých cca 500 USD, což Jemen řadí na jedno z posledních míst v pomyslném žebříčku bohatství států. V Jemenu žije 16 % obyvatel v extrémní chudobě (pod 1 USD na den), 45 % obyvatel v chudobě (pod 2 USD na den) a každý pátý obyvatel trpí podvýživou. Sociální problémy charakterizuje velmi vysoký přírůstek obyvatelstva (3,4 % v roce 2004), vysoká kojenecká a mateřská úmrtnost, negramotnost žen a nezaměstnanost (35 % v roce 2003). Kritická situace je v zásobování vodou, což je v ostrém protikladu se zvyšujícími se nároky narůstající populace.

Po sjednocení Jemenu v květnu 1990 prošla země složitým obdobím sloučení dvou odlišných politicko-ekonomických systémů. V roce 1994 došlo k občanské válce s negativními vnitropolitickými i hospodářskými důsledky. V posledních letech jemenská vláda zahajuje komplexní program hospodářských, sociálních i politických reforem, a to za podpory dárcovského společenství.

Česká republika se v rámci programu rozvojové spolupráce s Jemenem zaměří na sektory vodohospodářství, energetiky a vzdělání. Tyto sektory mají klíčový význam pro rozvoj Jemenu a zároveň představují komparativní výhody České republiky.

V sektoru vodohospodářství bude rozvojová spolupráce soustředěna na:

- asistenci při čištění odpadní vody,
- asistenci při úpravě pitné vody,
- další aktivity ve vodohospodářství a ochranu vodních zdrojů.

V sektoru energetiky je prioritou zavádění nových technologií a postupů pro řízení energetické soustavy.

Rozvojová spolupráce ve vzdělávání bude zaměřena na poskytování VŠ stipendií a doplňkově též na kratší specializované kurzy zejména ve výše uvedených prioritních sektorech.

2) Cíle a principy zahraniční rozvojové spolupráce České republiky

Česká republika jako člen Evropské unie a mezinárodního společenství demokraticky a ekonomicky vyspělých zemí uznává princip solidarity mezi lidmi a mezi státy navzájem, a přijímá svůj díl odpovědnosti při řešení globálních problémů. Jedním z výrazů tohoto postoje je zahraniční rozvojová spolupráce, která je integrální součástí české zahraniční politiky. Česká republika, vedena snahou o dosažení mezinárodních rozvojových cílů, provádí vlastní ZRS, a to jak na dvoustranném, tak na mnohostranném základě v souladu s principy EU a ochranou zájmů ČR.

Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU, schválené usnesením vlády ČR č. 302 ze dne 31. března 2004, definují zahraniční rozvojovou spolupráci v širším smyslu jako ucelenou vládní politiku vůči partnerským rozvojovým a transformujícím se zemím, v užším smyslu ZRS představuje pomoc českého státu vyjádřenou transferem financí, materiálu, expertní či technické pomoci za účelem dlouhodobého udržitelného rozvoje partnerských zemí.

Mezi hlavní cíle české ZRS patří snížení chudoby, ekonomicko-průmyslový rozvoj, postupná integrace partnerských zemí do světové ekonomiky, rozvoj zemědělství, rozvoj a upevnění demokracie, lidských práv a řádné správy věcí veřejných, zavedení právních principů, prevence neregulární migrace, udržitelný rozvoj s důrazem na jeho environmentální složku a postkonfliktní obnova.

Koncepce zahraniční rozvojové pomoci ČR na léta 2002–2007, kterou vzala vláda ČR na vědomí svým usnesením č. 91 ze dne 23. ledna 2002, uvedla jako rámcový cíl v oblasti zahraniční rozvojové pomoci přispět v souladu s úsilím mezinárodního společenství k omezení chudoby v méně vyspělých částech světa cestou podpory socioekonomického udržitelného rozvoje. ČR se ztotožňuje s vícerozměrným přístupem k omezování chudoby, kterou nelze chápat pouze v ekonomických termínech nízkého příjmu na obyvatele, ale i v dalších sociálních a environmentálních vazbách. ČR plně podporuje mezinárodní rozvojové cíle tisíciletí (*Millennium Development Goals – MDG*), které vypluly z mezinárodních konferencí OSN v 90. letech a byly potvrzeny Miléniovým summitem OSN v roce 2000. Ústředním cílem je snížení počtu lidí žijících v absolutní chudobě o polovinu do roku 2015.

Zahraněční rozvojová spolupráce ČR vychází z principů partnerství (ZRS musí být vedena poptávkou po pomoci ze strany příjemce, nikoliv nabídkou poskytovatele), efektivnosti a transparentnosti. ZRS odráží zájmy a potřeby ČR a napomáhá intenzifikaci politických a hospodářských vztahů mezi partnerskými zeměmi a ČR. Poskytování ZRS je v souladu s bezpečnostními zájmy ČR.

Zásady zahraniční rozvojové spolupráce, schválené usnesením vlády ČR č. 302 ze dne 31. března 2004, stanovily za nosnou součást ZRS ČR programy spolupráce s prioritními zeměmi s cílem přispět k uplatňování principů partnerství, efektivnosti a transparentnosti. Formulace programů posílí předvídatelnost rozvojové spolupráce a usnadní plánování aktivit všem aktérům rozvojové spolupráce.

V souladu s cíli uvedenými v Zásadách zahraniční rozvojové spolupráce a se zahraničněpolitickými zájmy ČR schválila vláda záměr dlouhodobě směřovat českou ZRS do osmi prioritních zemí: Angolské republiky, Bosny a Hercegoviny, Jemenské republiky, Moldavské republiky, Mongolska, Srbska a Černé Hory, Vietnamské socialistické republiky, Zambijské republiky.

3) Jemen jako partner rozvojové spolupráce ČR

Vláda ČR definovala svým usnesením č. 302 ze dne 31. března 2004 Jemenskou republiku jako jednu z prioritních zemí pro dlouhodobou rozvojovou spolupráci, a to především z následujících důvodů:

- potřebnost rozvojové pomoci v této nejchudší arabské zemi,
- kladné hodnocení výsledků českých rozvojových projektů,
- snaha o podporu bezpečnostní stability v regionu,
- potenciál pro export českých technologií do Jemenu,
- dlouhá tradice vztahů s ČR, resp. bývalým Československem.

Vysoká míra potřebnosti rozvojové spolupráce vyplývá z neutěšené ekonomické a sociální situace Jemenu a celkově nízkého stupně lidského rozvoje (Jemen se v roce 2004 nacházel na 149. místě ze 177 zemí seřazených podle tzv. indexu lidského rozvoje). Jde o nejchudší zemi arabského světa a jeho zařazení mezi osm prioritních zemí pro rozvojovou spolupráci je proto nanejvýš relevantní.

Historie vzájemných vztahů započala v ekonomické oblasti již po roce 1918, kdy se Jemen vymanil z osmanské nadvlády a v politické rovině sahá do 30. let. Již v roce 1938 byla s tehdejším monarchistickým Jemenem podepsána smlouva o přátelství a spolupráci (ratifikována v lednu 1939), již se rozumělo navázání diplomatických vztahů, přičemž obě strany měly určit datum zahájení činnosti svých diplomatických a konzulárních zástupců. Československo 5. 7. 1956 uzavřelo novou Smlouvu o přátelství na jejímž základě byly diplomatické vztahy navázány dne 3. 9. 1956.

Po svržení monarchie v roce 1962 a vyhlášení **Jemenské arabské republiky (JeAR)** bylo Československo jednou z prvních zemí, které novou vládu uznalo. V roce 1964 Československo a Jemenská arabská republika podepsaly novou smlouvu o přátelství. V prosinci 1964 bylo schváleno zřízení československého velvyslanectví v Sanáa.

Po vzniku druhého jemenského státu se vztahy Československa rozvíjely s oběma jemenskými státy vzhledem k jejich politické rozdílnosti v různých rovinách a na odlišné úrovni.

Vztahy s **Jemenskou lidově demokratickou republikou (JLDR)** byly po roce 1970 díky ideologické blízkosti obou bývalých režimů široké a intenzivní. JLDR byla také příjemcem zahraniční pomoci z Československa a to i ve formě stipendií ke studiu na vysokých školách. V roce 1981 byla podepsána Smlouva o přátelství a vzájemné spolupráci. Československo poskytlo JLDR od roku 1974 několik vládních úvěrů v celkové výši 43 mil. USD. Otázka jemenských závazků vůči České republice byla MF ČR řešena téměř z poloviny cesí a zbytek na základě intervence MZV ČR v rámci donorského programu IDA, který probíhá pod záštitou MMF.

ČSFR uznala **Jemenskou republiku (JR)** po sjednocení JLDR a JeAR v roce 1990 a pokračovala ve spolupráci v různých oblastech. Nový jemenský stát se zavázal respektovat veškeré smlouvy a dohody, které byly dříve uzavřeny JeAR i JLDR. Rovněž JR jako jeden z prvních arabských států uznala Českou republiku po jejím vzniku v roce 1993.

Z pozice nestálého člena RB OSN se ČR aktivně zasazovala za urychlené ukončení jemenské občanské války (květen–červenec 1994) a podpořila rovněž přijetí rezolucí k situaci v Jemenu a v souladu s nimi podporovala požadavek okamžitého zastavení bojů, řešení sporu

politickými prostředky, výzvu k zastavení dodávek zbraní a dalšího vojenského materiálu do Jemenu.

V oblasti zahraniční rozvojové spolupráce se snaží ČR v Jemenské republice navázat na dřívější dobrou spolupráci, i když zbavenou ideologické zátěže minulosti. V posledních letech byl realizován pouze jeden projekt, další budou zahájeny v roce 2005 (viz tabulka).

Tab. 1: Projekty rozvojové spolupráce ČR realizované v Jemenské republice od roku 1999

Název projektu	Gestorský resort	Doba realizace	Alokované prostředky	Realizátor
Tvorba ekologické sítě a agro-lesnická východiska trvale udržitelného rozvoje ostrova Sokotra	MZe	1999–2004	14 288 000	Nadace pro ekologické zemědělství FOA
Zásobování a úprava pitné vody v oblasti Sokotra Archipelago	MPO	2005–2006	12 000 000	Asio, s.r.o.
Pomoc při řešení likvidace a recyklace odpadních vod nemocnice ve městě Hadibo	MZe	2005–2007	12 500 000	Asio, s.r.o.

Vedle těchto projektů byl navržen i projekt „Optimalizace výroby jehněčího masa cestou křížení místních plemen ovcí s masnými a plodnými plemeny v Jemenu“, který měl být zahájen v roce 2005 s celkovým rozpočtem 10 mil. Kč. Ze závěrů evaluační mise do Jordánska v roce 2004, kde probíhá obdobný projekt, však vyplývá, že realizace projektu není ve fázi, kdy by jeho výsledky bylo možné aplikovat v jiné zemi. Proto bylo rozhodnuto o pozastavení projektu s tím, že bude moci být zahájen nejdříve v roce 2007–2008.

Kromě projektů se česká bilaterální spolupráce zaměřuje i na poskytování vládních stipendií pro studium jemenských občanů na českých vysokých školách. České vysoké školství má v Jemenu velmi dobrý zvuk a jeho absolventi se uplatňují v nejvyšších pozicích státní správy.

Česká republika má v Jemenu i vzhledem k tradičním přátelským vztahům dobrou pozici, kterou by mohla využít ke zvýšení obchodní výměny mezi oběma zeměmi, zvláště k podpoře svého exportu.

4) Bilaterální dohody mezi ČR a Jemenem

Tab. 2: Přehled nejdůležitějších platných bilaterálních smluv mezi ČR a Jemenskou republikou

Název smlouvy	Datum a místo uzavření smlouvy
Smlouva o přátelství a spolupráci mezi Československou socialistickou republikou a Jemenskou arabskou republikou	2. 4. 1964, Praha
Dohoda o hospodářské a technické spolupráci mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Jemenské lidově demokratické republiky	3. 3. 1973, Koloděje
Dohoda o hospodářské spolupráci mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Jemenské lidově demokratické republiky	24. 3. 1978, Praha
Dohoda o kulturní spolupráci mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Jemenské arabské republiky	30. 5. 1980, Praha
Dohoda o technické a vědecké spolupráci mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Jemenské arabské republiky	7. 11. 1980, Praha
Dohoda s Jemenskou lidově demokratickou republikou o bezvízovém styku pro držitele diplomatických, služebních a zvláštních pasů	14. 9. 1981, Aden
Dohoda s Jemenskou arabskou republikou o spolupráci ve zdravotnictví	21. 4. 1985, Sanaá
Smlouva s Jemenskou lidově demokratickou republikou o právní pomoci v civilních a trestních věcech	19. 1. 1989, Praha

5) Hospodářská, politická a sociální situace v Jemenu

Hospodářská situace

Jemen patří do skupiny 50 nejchudších zemí světa a je vůbec nejchudší arabskou zemí. V roce 2004 se umístil na 149. místě ze 177 zemí světa řazených podle tzv. indexu lidského rozvoje, který zohledňuje hospodářskou i sociální vyspělost. Pod hranicí chudoby, za méně než 2 USD na den, žije podle údajů OSN 45 % obyvatel.

Tab. 3: Základní ekonomické a sociální ukazatele Jemenu (dle údajů Světové banky)

	1999	2002	2003
počet obyvatel	17 mil.	18,6 mil.	19,2 mil.
průměrná délka života	...	57,4	...
kojenecká úmrtnost	...	83/1000	...
úmrtnost dětí do 5 let věku	...	114/1000	...
gramotnost nad 15 let (%)	45,1	49	...
gramotnost žen nad 15 let (%)	23,9	28,5	...
hrubý národní důchod na obyvatele	390 USD	490 USD	520 USD
růst HDP (%)	+ 2,7	+ 3,6	+ 3,8
zahraniční dluh	...	3,5 mld. USD	...
dluhová služba (% vývozu)	4,5	3,3	...
přímé zahraniční investice	- 307 mil. USD	114 mil. USD	...
rozvojová pomoc na obyvatele	26,9 USD	31,4 USD	...

Pozn.: Chybějící údaje jsou v tabulce označeny ...

Navzdory nepříznivým ekonomickým statistikám se zahraniční odborníci shodují v názoru, že Jemen má celou řadu komparativních výhod, které z něj střednědobě činí investičně zajímavou zemi. Jedná se především o trh s 20 mil. obyvatel. Jemen disponuje bohatými přírodními zdroji (ropa, plyn, kobalt, nikl, zlato, uran atd.) a perspektivní Adenskou bezcelní zónou.

Politická situace

Po sjednocení země v květnu 1990 se jemenská ekonomika musela vypořádat se třemi základními problémy. Tím prvním byla absorpce nevykonné, centrálně plánované ekonomiky jižní části země. Druhým, neméně závažným problémem, se stalo vyhoštění cca 1 mil. Jemenců pracujících v Saúdské Arábii a Kuvajtu v reakci na postoj Jemenu v době první války v Zálivu, kdy byl Jemen nestálým členem RB OSN. Jemen tak přišel o poměrně

významný zdroj příjmů plynoucích z prostředků zasílaných do Jemenu v Zálivu pracujícími jemenskými občany, navíc jemenská ekonomika nedokázala navrátivší se Jemence absorbovat a došlo k enormnímu růstu míry nezaměstnanosti. Třetím problémem, který negativně poznamenal jemenskou ekonomiku, byla občanská válka v roce 1994 (výše škod způsobených válkou se odhaduje na 7 mld. USD).

Po ukončení občanské války začala vláda počínaje rokem 1995 prosazovat reformní program, jehož cílem byla restrukturalizace a částečná privatizace hospodářství jihu země, snížení nezaměstnanosti a stabilizace směnného kursu riálu. Jemenská ekonomika v následujících letech vykazovala solidní tempa růstu HDP, nadále však přetrvávají problémy vysoké míry nezaměstnanosti a relativně vysoké míry inflace.

Populační růst

Během posledních tří desetiletí došlo v Jemenu k mohutnému nárůstu počtu obyvatel, kdy populace vzrostla více než dva a půl násobně. V období let 1990–2000 došlo k růstu populace z 12,8 mil na 18,4 mil. Věková skupina 0–15 let představuje 48,8 % celkové populace. V posledních letech lze zaznamenat relativní zlepšení v uvědomění lidí o populačních problémech. Podstatné zlepšení lze vysledovat také ve všeobecných demografických ukazatelích a charakteristikách jako například snížení míry plodnosti na 5,9 živě narozených dětí na jednu ženu. Současná míra plodnosti dosahuje hodnoty 6,9 mezi negramotnými ženami ve srovnání s hodnotou 3,2 mezi matkami s dokončeným základním vzděláním.

Přes snížení populačního růstu na současných cca 3 % během posledního desetiletí má Jemen stále jednu z nejvyšších měr populačního růstu na světě. Očekává se, že populace Jemenu dosáhne do roku 2025 více než 43 mil., pakliže bude růst pokračovat současným tempem. Populační exploze je přitom naprosto neslučitelná s dostupnými ekonomickými zdroji a tudíž představuje limitující faktor pro ekonomický růst a sociální rozvoj.

Voda a vodní zdroje

Jemen se nachází v suché oblasti, kde se průměrné roční srážky pohybují kolem 500–800 mm v pohořích, 50–100 mm na pobřeží a do 50 mm ve východních regionech. Země trpí absolutním nedostatkem vodních zdrojů a jedním z nosných programů rozvoje země je proto ochrana a revitalizace současných kapacit. Kritické problémy v zásobování vodou jsou ještě podtrženy rychlým růstem populace. Stále vyšší nároky na vodní zdroje klade také zemědělství a průmyslová výroba. Vodohospodářské studie dokládají jasnou nevyrovnanost mezi dostupnými zdroji a využíváním vody. Například v zemědělství je patrný rozpor mezi nedostatkem vody a pěstováním na vodu náročných plodin (banány, qat).

Kvalita pitné vody je v řadě oblastí velmi nízká. Lidé jsou nuceni pít vodu, která je silně mineralizovaná nebo dokonce brakická. Na velmi nízkém stupni rozvoje je čištění odpadních vod, které však může přispět k obnovitelnosti zdrojů, k úspoře vody recyklací a čištěná voda může sloužit jako zdroj pro závlahy. Technologie umožňující přeměnu průmyslové odpadní vody i na vodu pitnou nejsou využívány.

Energetika

Produkce elektrické energie v Jemenu je na úrovni cca 3 mld. kWh ročně. Nárůst produkce nestačí pokrýt zvýšenou poptávku po energii, která vyplývá z nárůstu populace a procesu urbanizace. Současná kapacita 800 MW znamená neuspokojení cca 12 % poptávky. Reforma energetického sektoru se zaměřuje zejména na budování kapacit ve správě energetické sítě, budování energetické rozvodné sítě, elektrifikaci venkovských oblastí a rozvoj existujících elektráren.

6) Rozvojové priority jemenské vlády

Rozvojové priority jemenské vlády jsou promítnuty do několika základních strategických dokumentů:

- Strategická vize 2025,
- První pětiletý rozvojový plán 1996–2000 a druhý pětiletý rozvojový plán 2001–2005,
- Strategie redukce chudoby (PRSP) 2003–2005¹,
- Národní indikativní program (NIP) na r. 2002–2004 a 2005–2006.

Uvedené strategické dokumenty jsou doplněny řadou dílčích sektorových strategií, z nich uveďme zejména:

- Národní vodohospodářská strategie (*National Water Strategy*),
- Akční plán populační politiky (*Population Policy and Population Programme of Action*),
- Strategie základního vzdělání (*Basic Education Strategy*),
- Plán reformy zdravotnictví (*Health Sector Reform Scheme*).

Jemenská vláda přijala (UV č. 104 z roku 2003) strategii k dosažení Miléniových rozvojových cílů (MDGs) a k průběžnému monitorování jejich plnění. Jak však vyplývá ze zprávy o plnění MDGs publikované počátkem roku 2004, plné dosažení miléniových cílů je v Jemenu nereálné.

Z uvedených strategií vyplývají konkrétní vládní rozvojové priority:

1. Redukce chudoby:

- snahou vlády je snížit chudobu zejména zajištěním trvalého hospodářského růstu ve výši 4,7 % ročně, a to zejména s důrazem na odvětví hospodářství, která nejsou spojena s těžbou ropy,
- populační politika má vést ke snížení tempa populačních přírůstků, a to na hodnotu 3 % v roce 2005,
- vytváření nových pracovních příležitostí.

2. Zlepšení úrovně sociálních služeb:

- zvýšit počet obyvatel, kterým je možné zajistit zdravotní péči, až na 65 % v roce 2005,
- zvýšit podíl obyvatel se základním vzděláním na hodnotu 69,3 % v roce 2005 a snížit rozdíly ve vzdělanosti mezi ženami a muži a také mezi jednotlivými regiony,
- rozšířit příležitosti ke studiu na vysokých školách.

3. Zlepšení infrastruktury:

- zlepšit přístup domácností k nezávadné pitné vodě a zkvalitnit inženýrské sítě pro zásobování vodou,
- výstavbou závlahových systémů přehrad zkvalitnit vodohospodářský management v zemědělství,
- vybudovat infrastrukturu pro čištění vody,
- zvýšit pokrytí elektrickou energií až na 40,3 % celkové populace a snížit ztráty v energetické síti na 25 %,
- vybudovat 3300 km asfaltových silnic.

¹ V roce 2005 bude zpracována nová strategie redukce chudoby na další pětileté období.

4. Zajištění ochrany sociálně slabých:

- zkvalitnit ochranu sociálně slabých obyvatel, včetně rozšíření systému sociálních dávek,
- vyškolit 5430 handicapovaných občanů (do 2005) ve zvláštních školících zařízeních a vytvořit příležitosti pro jejich pracovní uplatnění.

5. Hospodářský růst a ekonomická stabilita:

- zajistit hospodářský růst s důrazem na odvětví, která nejsou spojena s těžbou ropy (viz ad 1),
- snížit míru inflace pod 10 % a rozpočtového deficitu pod 4 %,
- další liberalizace obchodu a vstup do WTO.

Pro dosažení svých ambiciózních rozvojových cílů jemenská vláda vítá mezinárodní spolupráci na bilaterální i na multilaterální úrovni, a to jak formou realizace rozvojových projektů, tak rovněž prostřednictvím půjček od Světové banky (zejména IDA).

7) Rozvojové intervence ostatních donorů

Jemenská republika je příjemcem poměrně rozsáhlé rozvojové pomoci od celé řady donorů. Podle statistik OECD Jemen v roce 2002 obdržel rozvojovou pomoci v celkovém objemu 584 mil. USD. Zhruba polovina této částky pochází z arabských zemí. Podíl rozvojové pomoci na HNP činí kolem 6 %.

Rozvojová pomoc je zaměřena na celou řadu sektorů. V souladu s prioritou jemenské vlády a hlavními rozvojovými problémy směřuje podstatná část rozvojové pomoci do sektoru vodohospodářství, dále do zemědělství, zdravotnictví, vzdělávání, na podporu rozvoje soukromého sektoru a podobně. Stručný přehled o podílu nejvýznamnějších dárců přináší následující tabulka.

Tab. 4: Nejvýznamnější donoři v Jemenu v letech 2001–2002 (dle statistik OECD DAC), hodnoty uvedeny v mil. USD

1. Arabské země	236
2. Světová banka (IDA)	80
3. Mezinárodní měnový fond	56
4. Nizozemsko	35
5. Německo	28
6. USA	28
7. Japonsko	18
8. Arabské agentury	13
9. Evropská komise	12

Koordinace rozvojové pomoci se všemi bilaterálními i multilaterálními dárci je v Jemenu v kompetenci ministerstva plánování a mezinárodní spolupráce, se kterým dárci uzavírají dvoustranné smlouvy o spolupráci, a to i v případech, kdy konkrétní rozvojové aktivity spadají do kompetence jiného ministerstva.

Jemen je konkrétním příkladem rozvojové země, kde se začínají zhmotňovat snahy o harmonizaci rozvojové pomoci v souladu s aktuální prioritou mezinárodního společenství. 30. ledna 2005 bylo zástupci nejvýznamnějších donorů v Sanaá podepsáno memorandum o harmonizaci, jehož znění bude vodítkem také pro budoucí rozvojové úsilí ČR v této nejchudší arabské zemi.

8) Priority rozvojové spolupráce mezi ČR a Jemenskou republikou na léta 2006–2010

Sektorové zaměření spolupráce

S ohledem na rozsah rozvojových potřeb Jemenu a omezené finanční a lidské zdroje se ČR zaměří ve spolupráci s Jemenem na dva vybrané sektory. Česká republika se může významným způsobem podílet na naplňování rozvojových cílů Jemenu především v oblastech energetiky, vodohospodářství. Zvláště oblast vodohospodářství včetně úpravy pitné vody a čištění odpadních vod je pro Jemen velmi významná a již realizované (či připravované) projekty české ZRS v tomto sektoru ukazují, že ČR má co nabídnout. Naše pomoc je velmi vítána a vysoce hodnocena.

V souladu s rozvojovými prioritami vlády je i zájem jemenské strany o spolupráci v energetickém sektoru, hlavně v oblasti řídicích a digitálních monitorovacích systémů, které mají zabránit neúměrně vysokým ztrátám při přenosu elektrické energie. Další prioritou pro rozvoj Jemenu je elektrifikace země a z toho vyplývající nutnost vybudovat nové zdroje energie.

Z hlediska dlouhodobé perspektivy rozvoje Jemenu je klíčové posilování úrovně a kvalifikace lidských zdrojů. Všechny budoucí projekty by tedy měly obsahovat nějakou formu podpory lidských zdrojů a zvyšování kvalifikace obyvatel Jemenu. S tím úzce souvisí oblast vzdělávání, kdy by měla ČR postupným navyšováním počtu stipendijních míst na českých vysokých školách umožnit většímu počtu studentů dosáhnout potřebného stupně vzdělání.

Geografické zaměření programu

Vzhledem k tomu, že v zájmu jemenské vlády je rozvoj zaostalejšího jižního Jemenu (bývalá JLDR) se česká rozvojová spolupráce zaměří zejména na jižní Jemen a specificky potom na provincii Hadramout, pod jejíž správu patří i souostroví Sokotra.

Indikativní přehled oblastí pro rozvojové aktivity v rámci rozvojové spolupráce mezi ČR a Jemenem na léta 2006–2010

1. Sektor vodohospodářství

Problematika vodního hospodářství je jednou z klíčových rozvojových priorit jemenské vlády. Jemen leží v oblasti s relativně malým množstvím srážek a s omezenými vodními zdroji nevyhovující kvality. V zemi není např. ani jediný celoroční vodní tok. Jedná se pouze o povrchovou vodu z přívalových dešťů. Dochází k úbytkům spodních vod, které jsou využívány intenzivněji než odpovídá jejich přirozené tvorbě. Studně často obsahují brakickou vodu.

Problém nedostatku vody, který je vzhledem k prudkému demografickému růstu stále naléhavější, je zapříčiněn i tím, že se tímto životně důležitým veřejným statkem plýtvá. Proto byla vláda nucena přistoupit k zavedení jejího alespoň minimálního zpoplatnění. Kromě negativních zdravotních dopadů omezeného přístupu k nezávadné vodě je jasné, že další ekonomický rozvoj země je podmíněn dostupností pitné vody za přiměřené náklady. Proto je nutné zlepšit řízení vodního hospodářství, aby nedocházelo nadále ke ztrátám.

V Jemenu připadá na jednoho obyvatele pouze 137 m³ obnovitelných vodních zdrojů ročně, což je v porovnání s průměrnými 1250 m³ v ostatních zemích arabského regionu a 7500 m³ světového průměru málo (údaje dle Jemen – *Poverty Reduction Strategy Paper* – PRSP).

Osmdesát procent vodních zdrojů je používáno pro potřeby zemědělství. Na podstatné části zavlažovaných území se přitom pěstuje „qat“ (obdoba listů koky), takže neslouží k výrobě potravin. Tento fakt spolu s neefektivní zavlažovací technikou má vliv na její nevhodné využívání.

Kombinace všech výše uvedených faktorů spolu s rychlým růstem populace a centralizovaným a neefektivním řízením odpovědných vládních institucí vedou k neudržitelné situaci v oblasti vodních zdrojů.

Proto vláda zahájila rozsáhlou restrukturalizaci zásobování vodou, která je podporována všemi nejvýznamnějšími donory včetně Světové banky, s cílem dosáhnout do konce roku 2005 pokrytí veřejnou vodovodní sítí v rozsahu 69 % ve městech a 65 % na venkově.

K řešení nedostatku vody může napomoci i čištění odpadních vod, které přispěje k rozšíření úrodných ploch a k vytváření zelených pásů, které jsou budovány jako hráz proti postupující desertifikaci země.

Česká rozvojová spolupráce se v tomto sektoru zaměří na:

- přenos zkušeností s čištěním a recyklací odpadních vod a úpravou pitné vody. Tato spolupráce počítá i ze zpětným přínosem pro ČR v podobě propagace českých technologií,
- asistenci při budování nových vodních zdrojů (zásobáren vody),
- organizaci krátkodobých kursů zaměřených na vodohospodářství, čímž bude zajištěna udržitelnost budoucích českých rozvojových projektů.

2. Sektor energetiky

Rozvoj energetiky je spolu s vyřešením zdrojů pitné vody základní podmínkou pro odstranění chudoby a modernizaci země.

V Jemenu má pouze 36 % obyvatel přístup k elektrické energii a z tohoto množství ještě u 25 až 30 % domácností často dochází k výpadkům elektrického proudu. Krátkodobým cílem jemenské vlády je zvýšení elektrifikace země na 40 % v roce 2005 (PRSP) a dosažení alespoň 22 % pokrytí elektřinou na venkově při použití jak klasických zdrojů energie, tak i alternativních obnovitelných zdrojů, jako je sluneční nebo větrná energie.

Z výše uvedených důvodů je elektrifikace Jemenu jednou z hlavních priorit země. Vláda vypracovala 25letý plán rozvoje elektrifikace, ve kterém si stanovila za cíl vytvořit nové zdroje o výkonu 3000 MW. To bude podle současných výpočtů vyžadovat investice ve výši 1,8 mld. USD. Elektrárny budou většinou plynové, protože zásoby plynu má Jemen dostatečné. Kromě elektráren potřebuje Jemen postavit nové plynovody, vybudovat nové vedení vysokého napětí ze západu na východ (cca 2000 km) a rozšířit distribuci elektřiny do více domácností. K tomu všemu potřebuje velké zahraniční investice.

K řešení problémů s výrobou a distribucí elektrické energie přispívají kromě velkých donorů i mezinárodní instituce, jako je např. Světová banka, která poskytla úvěr ve výši 70 mil. USD na rekonstrukci stávající rozvodné sítě, V rámci bilaterální spolupráce poskytlo Německo jemenské vládě ke stejnému účelu tzv. „měkkou půjčku“ (*soft loan*) ve výši 25 mil. USD.

Palčivým problémem Jemenu jsou vysoké ztráty při přenosu elektrické energie od zdroje ke spotřebiteli. Ty podle oficiálních údajů dosahují 25–30%, ve skutečnosti však dosahují až 50 %. Proto je zaměření na řídicí a digitální monitorovací systémy velkou jemenskou prioritou, neboť snížení ztrát může výrazně napomoci k rozšíření distribuce elektrické

energie. Právě zde může ČR nabídnout svou pomoc, protože má v tomto oboru velké zkušenosti a české firmy se úspěšně prosazují na světových trzích.

Česká rozvojová spolupráce se v sektoru energetiky zaměří na:

- budování řídicích a digitálních monitorovacích systémů,
- pomoc při výstavbě nových energetických zdrojů,
- organizaci krátkodobých kursů zaměřených na energetiku, čímž bude zajištěna udržitelnost budoucích českých rozvojových projektů.

Průřezová témata

Průřezovými tématy pro rozvojovou spolupráci s Jemenem je

- úsilí o dosažení rovnoprávného postavení žen a mužů ve společnosti,
- podpora lidských zdrojů a to zejména prostřednictvím vládních stipendií ke studiu na českých vysokých školách.

Tradice poskytování stipendií ke studiu na českých vysokých školách občanům z rozvojových zemí sahá do 50. let, od této doby absolvovalo studium v Československu/ČR více než 20 tisíc vládních stipendistů. Přes jistý pokles počtu nabízených stipendií v první polovině 90. let patří poskytování stipendií k významnému nástroji rozvojové spolupráce ČR a je na něj vyčleňováno přes 20 % prostředků určených na bilaterální rozvojovou pomoc.

Jemen je jednou z mála zemí, kde se téměř všichni absolventi českých univerzit vracejí domů, aby zde uplatnili nabyté vědomosti. České vysoké školství má v Jemenu velmi dobrý zvuk, o čemž svědčí i fakt, že v každé jemenské vládě je v posledních letech alespoň jeden absolvent české univerzity.

Česká republika umožní postupným navyšováním počtu stipendijních míst na českých vysokých školách dosáhnout potřebného stupně vzdělání většímu počtu studentů.

Zvláštní důraz bude kladen na spolupráci s Hadramoutskou univerzitou věd a technologií se sídlem v Mukkale. Kromě toho bude ČR nabízet i krátkodobější kursy zaměřené na výše uvedené priority, tj. v oblasti vodohospodářství a energetiky.

9) Institucionální rámec, řízení a implementace programu

Realizace programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Jemenem je ze strany ČR institucionálně zajištěna ministerstvem zahraničních věcí, ministerstvem průmyslu a obchodu a ministerstvem zemědělství. Gesci nad udělováním stipendií ke studiu na českých vysokých školách má ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

V rámci ministerstva zahraničních věcí jsou do řízení programu zapojeny Odbor Blízkého východu a Afriky, Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci, Zastupitelský úřad ČR v Sanaá a Rozvojové středisko Ústavu mezinárodních vztahů.

Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV koordinuje ZRS a podílí se na přípravě programu rozvojové spolupráce a jeho případných modifikacích.

Na přípravě programu spolupráce s Jemenem a následně na monitoringu jeho realizace se podílí zastupitelský úřad ČR v Sanaá. ZÚ Sanaá udržuje rozvojový dialog s partnerskými institucemi a s vládou na centrální i regionální úrovni. Udržuje komunikaci s ostatními poskytovateli rozvojové pomoci (zejména pak EK) s cílem dosáhnout maximální možné komplementarity, koordinace a koherence.

Příprava programu je koordinována Rozvojovým střediskem ÚMV, které poskytuje odpovědným ministerstvům odborné konzultace a poradenské služby při výběru vhodných projektů k realizaci, případně při jejich formulaci. Rozvojové středisko také napomůže zajištění evaluace programu rozvojové spolupráce ve spolupráci s resorty MZV, MPO a MZe.

Ministerstvo průmyslu a obchodu je odpovědné za realizaci spolupráce v sektoru energetiky. Podílí se na přípravě programu spolupráce v sektoru energetiky a jeho případných modifikacích. Je odpovědné za realizaci projektů vycházejících z programu spolupráce, za uzavření smluv s realizátory vybraných projektů, za financování projektů, za monitoring implementace projektů a dohled nad efektivním využíváním prostředků.

Ministerstvo zemědělství plní obdobné funkce v sektoru vodohospodářství.

Příslušné orgány státní správy si zajistí svou organizační strukturu tak, aby program rozvojové spolupráce mohl být efektivně realizován. Pro flexibilní a efektivní řízení programu je zvláště důležité zajištění adekvátních kapacit ZÚ Sanaá, optimálně posílením personální kapacity zastupitelského úřadu o pracovníka plně pověřeného agendou rozvojové spolupráce.

10) Evaluace a monitoring programu

Plnění programu bude průběžně monitorováno a v průběhu roku 2007 proběhne první evaluace programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Jemenskou republikou. Na základě této evaluace bude program upraven tak, aby plně zohlednil zkušenosti získané v průběhu realizace spolupráce, stejně tak jako aktuální změny jemenských rozvojových priorit. Na základě výsledků evaluace bude možné zvážit případné rozšíření spolupráce mezi ČR a Jemenem o další témata.

Po roce 2010 bude provedena závěrečná evaluace programu rozvojové spolupráce mezi ČR a Jemenem. Na jejím základě bude rozhodnuto o podobě další spolupráce.

Ministerstvo zahraničních věcí (Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci, Zastupitelský úřad ČR v Sanaá) v úzké spolupráci s resorty a za pomoci Rozvojového střediska zajistí evaluaci a monitoring programu.